

УДК 347

Галина Нагорняк, Ірина Нагорняк, Роман Оксентюк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУ ЕФЕКТИВНОГО
УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ СУЧАСНОГО
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Galina Nahorniak, Iryna Nahorniak, Roman Oksentyuk

**KEY ASPECTS OF EFFECTIVE MANAGEMENT OF INTELLECTUAL
PROPERTY OF MODERN INDUSTRIAL ENTERPRISE**

Сучасний етап економічного розвитку передбачає всебічне використання результатів науково-технічної творчості у господарській діяльності підприємств для досягнення стратегічних конкурентних переваг. Останнім часом особлива увага приділяється формам комерціалізації інтелектуальною власністю і методам оцінки об'єктів інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність – це система економіко-правових відносин власності щодо результатів творчої діяльності людини. Під управлінням у найзагальнішому вигляді розуміють процес цілеспрямованої поведінки системи за допомогою інформаційного впливу, що виробляється особою (групою осіб) чи пристроєм. Управління інтелектуальною власністю (ІВ) – це діяльність, спрямована на отримання кінцевого результату – прибутку або іншої користі внаслідок створення та використання об'єкту (об'єктів) права інтелектуальної власності (ОПІВ) у всіх галузях економіки. Управління ІВ підприємства – це діяльність, спрямована на максимізацію прибутку, створення тимчасового монопольного становища на ринку або збільшення ринкової вартості компанії за рахунок використання ОПІВ у власній господарській діяльності для задоволення потреб споживачів краще ніж конкуренти.

Можна виділити наступні варіанти управління ІВ: управління результатами науково-технічної творчості; управління ОПІВ; управління людьми, що створюють ОПІВ; управління організаціями, що замовляють, розробляють, володіють та користуються ОПІВ; управління державною системою ІВ. Системою управління інтелектуальною власністю підприємства є сукупність взаємопов'язаних елементів, що спрямовані на досягнення мети підприємства (максимізацію прибутку, зайняття та розширення певного сегменту ринку, підвищення ринкової вартості компанії) за рахунок створення та ефективного використання результатів науково-технічної творчості, найповнішої реалізації інтелектуального потенціалу працівників підприємства. Реалізацію процесу управління ІВ можна розглядати у розрізі наступних площин: планування системи управління ІВ: визначення концепції, формулювання ключових принципів та підходів до управління ІВ, розробка стратегії управління ІВ; створення системи мотивації персоналу, що означає не лише матеріальне стимулювання, а й створення творчої атмосфери, матеріально-технічної бази та наявність цікавих проєктів, у виконанні яких спеціалісти можуть реалізувати свій потенціал. Формування атмосфери розуміння та сприйняття інноваційної діяльності, забезпечення творчого розвитку співробітників та їх здібностей до накопичення та примноження об'єктів ІВ; забезпечення генерування ідей – як процесу інтелектуальної діяльності людини щодо створення чогось якісно нового, визначення цінного доробку з загальної маси напрацювань в процесі реалізації проєкту, експертизи одержаної ІВ; формування портфелю ОПІВ, тобто сукупності патентів та інших охоронних документів, що захищають сукупність науково-технічних напрямів у рамках яких створено товарний продукт. Здійснення оцінювання вартості портфелю ОПІВ з урахуванням витрат на їх створення, вартості аналогічних об'єктів тощо;

комерціалізації ІВ через проведення систематичних маркетингових досліджень для визначення доцільності виходу на ринок товарів та послуг розроблених на основі ОПВ, а також процес безпосереднього виводу ОПВ на ринок, якщо це визнається прийнятним та доцільним в рамках стратегії розвитку організації. Паралельно готується рішення щодо трансферу технологій – внутрішнього чи зовнішнього залежно від спектру та напрямків діяльності організації; захисту ІВ через визначення стратегії та заходів щодо захисту результатів інтелектуальної діяльності персоналу підприємства. Опрацювання засобів, що забезпечують захист від несанкціонованого використання ОПВ; моніторингу процесів управління ІВ як системного контролю та регулювання процесу руху інформаційного потоку.

При оцінюванні ефективності управління інтелектуальною власністю промислового підприємства доцільно розрізняти стратегічне та оперативне управління і використовувати для них різні показники. Що стосується стратегічного управління, то пропонується використовувати такі критерії як ринкова вартість компанії, темпи зростання ринкової вартості, частка ринку (в абсолютних одиницях та у відносних в порівнянні з найближчими конкурентами). В якості критеріїв оцінки ефективності оперативного управління інтелектуальною власністю пропонуються наступні: кількість чинних об'єктів права інтелектуальної власності; відсоток результатів науково-технічної творчості, що використовуються у господарській діяльності підприємства; відсоток продажу нових або вдосконалених продуктів у загальному обсязі продажу; частка заощаджень внаслідок використання нових або вдосконалених процесів і технологій у загальних витратах на НДДКР.

Відповідними відправними точками могли б стати витрати на підтримання “портфелю” інтелектуальної власності та заздалегідь пов'язаних із нею юридичних прав. Це можуть бути результати інвентаризації прав на об'єкти права інтелектуальної власності на підприємстві, оцінки рівня знань з питань інтелектуальної власності в менеджерів, розуміння персоналом ролі інтелектуальної власності в створенні конкурентоспроможних товарів і послуг, інформація про склад портфелю інтелектуальної власності в конкурентів або про ті об'єкти права інтелектуальної власності, завдяки яким отримують доходи. Періодична оцінка вартості гудвілу підприємства є інтегральною характеристикою ефективності управління інтелектуальною власністю. Проведення технологічного аудиту на підприємстві допоможе виявити об'єкти права інтелектуальної власності, які воно не використовуються зовсім або недостатньо. Продаж прав на ці об'єкти, з одного боку, дозволить заощадити кошти на їх підтримання, а з іншого – отримати додатковий прибуток. Управління інтелектуальною власністю дозволяє: ефективно управляти інноваційною діяльністю, підвищувати ефективність виведення інноваційних технологій на ринок за допомогою комерціалізації результатів НДДКР, отримувати фінансову вигоду від нематеріальних активів.

З метою вдосконалення механізмів управління і оцінки інтелектуальної власності необхідно: – підсилити роль держави у формуванні і розвитку українського ринку інтелектуальної власності шляхом своєчасного прийняття законодавчих актів, спрямованих на стимулювання інвестицій в інтелектуальну власність і підвищення її частки в господарському обороті підприємств; застосовувати у вітчизняних стандартах і методиках оцінки принципів, критеріїв, методів і нормативів визначення вартості прав інтелектуальної власності, закріплених в європейських стандартах; розвивати методичну базу оцінної діяльності в частині оцінки прав інтелектуальної власності, до основних напрямів вдосконалення якої можна віднести розробку алгоритмів, що дозволяють достовірніше визначити ринкову вартість об'єкту оцінки.